

مسئول خرید سلاح در ایران که بود؟

۳ مهر ۱۳۹۶ ساعت ۱۹:۰۱

طوفانیان بعد از انقلاب، مدتی توسط انقلابیون دستگیر شده و روانه زندان می‌گردد؛ اما بعد از انتقال از زندان قصر به زندان لویزان، به کمک یک آمریکایی فرار می‌کند؛ زیرا مسلم است که «اگر طوفانیان و اسناد خرید اسلحه می‌ماند، انتشار آنها بزرگترین افتضاح جهانی را به پا می‌کرد و خیلی‌ها در آمریکا آبرویشان می‌رفت.»

کافه تاریخ- مقاله تاریخی

ارتشبد حسن طوفانیان، از چهره‌های شناخته شده و مورد اعتماد شاه، یکی از شخصیت‌های بانفوذ و مؤثر در بسیاری از امور سیاسی و نظامی حکومت پهلوی بود. وی از جمله افرادی بود که در پیمان سنتو شرکت داشت که این حضور به شکل عضو ثابت حاکمی از نفوذ بالای او در امور سیاسی و نظامی بود. طوفانیان در طول فعالیت خود در دوره پهلوی توانست به رده‌های بالای نظامی راه یابد و موفق به دریافت نشانهای متعدد نظامی و سیاسی از طرف شاه گردد. با این مقدمه و نیز با توجه کتاب خاطرات وی، به بررسی زندگی سیاسی این فرد پرداخته میشود.

ارتشبد طوفانیان کیست؟

حسن طوفانیان، در سال ۱۲۹۳ شمسی در تهران به دنیا آمد. در نوزده سالگی، وارد ارتش شده و به استخدام این نهاد درآمد. طوفانیان با استخدام در ارتش توانست ارتباطات خود با نظامیان به خصوص مستشاران آمریکایی را گسترش دهد. همین موضوع شرایط ویژه‌ای برای طوفانیان مهیا نمود تا به محمدرضا شاه معرفی گردد. در واقع مستشاران آمریکایی عامل و واسطه مهمی در آشنایی و نزدیک شدن او به محمدرضا شاه بودند. نزدیکی بیش از حد طوفانیان به شاه باعث میشود تا عامل بسیاری از فعالیتها و اقدامات نظامی گردد. طوفانیان در طول حیات خود در دوره پهلوی توانست درجات مهم نظامی را کسب نماید. وی در سال ۱۳۱۳ درجه ستوان سومی، در سال ۱۳۱۵ درجه ستوان دومی و در سال ۱۳۱۶ آجودان گردان خلبانی آموزشگاه خلبانی را عهده‌دار گردید. همچنین در سال ۱۳۱۷ به درجه ستوانی یکمی، در سال ۱۳۲۱ درجه سروانی، در سال ۱۳۳۰ درجه سرهنگ، در سال ۱۳۳۶ درجه سرتیپی، در سال ۱۳۴۱ درجه سرلشگری، در سال ۱۳۴۵ درجه سپهبدی و در سال ۱۳۵۱ به درجه ارتشبدی نائل

گردید. کسب این موقعیتها در کنار دریافت نشانهای مهم نظامی، حکایت از موقعیت خاص وی نزد شاه داشت. چنانچه خریدهای گزاف اسلحه ایران را ترتیب می داد. هر چند به گفته فردوست، این تصور، «صحیح نیست که وی، نوع سلاحها، کشور و شرکت خریدار را تعیین می کرد؛ چون همه اینها را محمدرضا دیکته می کرد و او تنها مجری بسیار خوبی بود.»^۱

البته ناگفته نماند که این اقدامات از نظر مالی نیز سود مناسبی نصیب طوفانیان میکرد و «مسلم است که فروشندگان سلاح به طوفانیان حق و حساب می دادند.» البته فردوست این دریافتیها را به جا میدانست و معتقد بود «این یکی از اصول متداول جهانی در معاملات تسلیحاتی است. در معاملات بزرگ ۲ درصد و در اقلام کوچک تا ۵ درصد پرداخت می شود که فروشندگان بدون سؤال به حساب مسئول خرید می ریزند.»^۲ در حالیکه واقعیت آن است که خرید بسیاری از این تسلیحات با کسب سود شخصی صورت میگرفت و گاه همراه با دریافت رشوه نیز بود. با این حال فعالیتهای طوفانیان تنها محصور به امور نظامی نبود، وی یکی از اعضای ثابت پیمان بغداد نیز بود. پیمان بغداد، قرارداد دفاعی دسته جمعی میان کشورهای ترکیه، ایران، پاکستان و انگلستان در مقابله با گسترش کمونیسم بود که البته ایران در ابتدا از اعضای آن نبوده و در سال ۱۳۳۴ به آن پیوست. طوفانیان در رابطه با نقش خود در این پیمان می گوید: «مرتباً هر وقتی که برای طرح ریزی می رفتیم بغداد، جزء طراحها بوده؛ چون مسئولش بودم.»^۳

وی همچنین در خاطرات خود عنوان میکند که طی این پیمان و جهت جلوگیری از نفوذ کمونیسم دفاع از جنوب ایران را نزد شاه مطرح کرده و با اصرار اولین قرارداد خرید نظامی را با آمریکا منعقد میکند. وی در این رابطه میگوید: «گفتم شاه باید یک کاری بکنیم... ما صد و شصت هزار تفنگ کهنه M1، تفنگ جنگ دوم جهانی، یک تعدادی تانک M47 کهنه و... داشتیم... آن وقت ۱۹۶۴ بالاخره من رییس اداره طرح بودم، این گزارشات را به شاه دادم... قرار شد دولت آمریکا بر اساس این طرح دویست میلیون دلار در ظرف ۴ سال به ما وام بدهد... این قرارداد چهارم جولای ۱۹۶۴ را من امضا کردم.»^۴

عملکرد طوفانیان بتدریج باعث شد تا رضایت و اعتماد شاه از او بیشتر گشته و دو سال بعد به درجه سرتیپی نائل گردد. با این حال طوفانیان به عنوان یک چهره نظامی با موقعیت و اختیارات خاص شناخته میشود. وی یکی از معدود چهرههای نظامی مورد اعتماد شاه بود که با تشخیص خود دست به اقدامات خاص میزد. چنانچه در بخشی از خاطراتش بازگو میکند «اگر من تشخیص می دادم که الان در بلوچستان نزاع [است] و پاکستان می تواند جنگ بکند چهارتا هلیکوپتر میدادم بهش، چهارتا هواپیمای سی ۱۳۰ میدادم به پاکستان...»^۵

از سویی طوفانیان در سال ۱۳۵۱، به عنوان جانشین وزیر جنگ انتخاب گشته و همین موضوع باعث گسترده گشتن اختیارات وی در امور نظامی میگردد. از این رو، وی به مانند یک نماینده تام الاختیار، مأمور اصلی خرید تسلیحات نظامی ایران تا پایان حکومت پهلوی میگردد. موضوع خرید زیردریایی کوچک، (submarine midget) و نیز ۹۰ فروند جنگنده مدرن و اعطای آن به پاکستان نیز یکی از بخشهای مهم و مورد توجه بسیاری از تحلیلگران بوده است. طوفانیان خرید این تسلیحات و اعطای آن به پاکستان را علیرغم بوجود آمدن دشمنی میان هند و پاکستان، یکی از اقدامات مهم خود دانسته و در این رابطه میگوید: «رفتیم و نود تا طیاره را خریدیم. وقتی خریدم یک روزی گرفتاری سیاسی پیدا شد، هندیها آمدند اعتراض کردند که شما حق نداشتید. آن وقت خود

این یک قصه است. «۶ طوفانیان همچنین یکی از عوامل مهم در بهبود مناسبات ایران و اسرائیل بود. وی تلاش فراوانی در جهت بهبود روابط ایران و اسرائیل به کار برد و چنانچه خود میگوید: «...مناسبات با اسرائیل را من اداره میکردم.» ۷

با این حال و با استناد به کتاب خاطرات طوفانیان و نیز اسناد برجا مانده از عملکرد وی در طول دوران فعالیتش میتوان گفت که طوفانیان یکی از مجریان اصلی خرید و تهیه سلاحهای آمریکایی بود که از این طریق نیز توانست سود هنگفتی را نصیب خود نماید. جیمز بیل در این رابطه مینویسد: «او به اقتضای موقعیت خود نه تنها با سران ارتش ایالات متحده، تماس دائم داشته بلکه با بالاترین مقامات اجرایی معاملات دفاعی و اسلحه، نظیر: تام جونز، نورشروبو و ویلیام میلر از تکسترون در تماس بود.» ۸ خدماتی که در نهایت در راستای منافع شخصی وی و حکومت پهلوی بود و او را به دریافت نشانهایی چون، مدال یاد بود ۲۵ سال سلطنت، نشان یاد بود تیراندازی، نشان سپه درجه ۲ و ۳ و نشانهای دیگر از سوی شاه مفتخر گردانید. طوفانیان بعد از انقلاب، مدتی توسط انقلابیون دستگیر شده و روانه زندان میگردد؛ اما بعد از انتقال از زندان قصر به زندان لویزان، به کمک یک آمریکایی فرار میکند؛ زیرا مسلم است که «اگر طوفانیان و اسناد خرید اسلحه می ماند، انتشار آنها بزرگترین افتضاح جهانی را به پا می کرد و خیلی ها در آمریکا آبرویشان می رفت.» ۹

پی نوشتها:

۱. حسین فردوست، ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، ج ۱: خاطرات ارتشبد سابق حسین فردوست، تهران: اطلاعات، ۱۳۷۳، ص

۲۱۸

۲. همان، ص ۲۱۹

۳. حسن طوفانیان، خاطرات ارتشبد طوفانیان، تهران، انتشارات زیبا، ۱۳۸۱، ص ۴۱

۴. همان. ص ۴۵

۵. همان. ص ۵۱

۶. همان. ص ۵۴

۷. همان. ص ۵۶

۸. جیمز بیله‌روابط بدفرجام ایران و آمریکا، ترجمه فروزند هبرلیان، تهران، فاخته، ۱۳۷۱، ص ۴۷۲

۹. فردوست. همان. ص ۲۲

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۳۶۳۱۱/ایران-سلاح-خرید-مسئول>